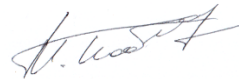

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет геологічний
Кафедра мінералогії, геохімії і петрографії

Затверджено

На засіданні кафедри мінералогії,
геохімії і петрографії
геологічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 31.08.2023 р.)

Завідувач кафедри мінералогії,
петрографії і геохімії

Ірина ПОБЕРЕЖСЬКА

Силабус з навчальної дисципліни

«Геохімія доквілля»,

**що викладається в межах ОПШ “Геологія. Комп’ютерні технології в науках
про Землю”**

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів

зі спеціальності 103 Науки про Землю

Назва дисципліни	Геохімія довкілля
Адреса викладання дисципліни	вул. Грушевського, 4 м. Львів
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Геологічний факультет, кафедра мінералогії, геохімії і петрографії
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 10 “Природничі науки” Спеціальність 103 Науки про землю
Викладачі дисципліни	Словотенко Надія Олександрівна, доцент кафедри мінералогії, петрографії і геохімії, кандидат геологічних наук
Контактна інформація викладачів	nadiya.slovotenko@lnu.edu.ua https://geology.lnu.edu.ua/employee/slovotenko-nadiya-oleksandrivna
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації по курсу відбуваються в день проведення лекцій/лабораторних занять (на кафедрі, ауд. 218). Також можливі онлайн консультації через Telegram, Zoom, Teams або подібні ресурси. Для погодження часу онлайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.
Сторінка курсу	http://e-learning.lnu.edu.ua/course/view.php?id=851
Інформація про дисципліну	Дисципліна «Геохімія довкілля» є вибірковою дисципліною з циклу професійної та практичної підготовки з спеціальності 103 Науки про Землю для ОПП “Геологія. Комп’ютерні технології в науках про Землю”, яка викладається в VIII семестрі в обсязі 4,5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Коротка анотація дисципліни	Інтенсивний розвиток гірничо-хімічної промисловості, сільського господарства, транспорту, деревообробної промисловості та інших галузей народного господарства, що розпочався після Другої світової війни, привів до порушення рівноваги між літосферою-атмосферою, літосферою-гідросферою, гідросферою-атмосферою, що сформувалася впродовж тривалого геологічного часу, та забруднення навколишнього середовища. Проблема забруднення довкілля стала однією з центральних проблем розвитку суспільства. Для вирішення проблем зменшення забруднення та охорони навколишнього середовища і здоров’я людини необхідно передусім знання про поширення хімічних елементів у верхніх геосферах Землі, та закономірності їх міграції. Важливого значення в цьому зв’язку набуває курс “Геохімія довкілля” для студентів неекологічної спеціальності.
Мета та цілі дисципліни	<i>Метою</i> вивчення вибіркової дисципліни «Геохімія довкілля» є надання студентам можливості набути знання в області вивчення хімічного та речовинного складу антропогенно збудованої та незбудованої системи.
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Програма ООН з навколишнього природного середовища // Словник-довідник з екології : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. — Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. – С. 149. 2. ЮНЕП (United Nation Environment Protection) // Словник-довідник з екології : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. — Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. – С. 192. 3. Enviromental Geochemistry. Site Characterization, Data 4. Analysis and Case Histories. Edited by B. DE Vivo, H.E. Belkin, A.M. Lima. Elsevier, 2008. – 429 p. 5. Goldberg D.S., Nawaz S., Lavin J., Slagle A.L Upscaling DAC Hubs with

	<p>Wind Energy and CO₂ Mineral Storage: Considerations for Large-Scale Carbon Removal from the Atmosphere / Environmental Science & Technology. – 2023. – Vol. 57, Issue 51. – P. 21485-21928.</p> <p>6. Linxin Liu, Yi Zeng, John S. Ji Real-World Evidence of Multiple Air Pollutants and Mortality: A Prospective Cohort Study in an Oldest-Old Population / Environment & Health. – 2024. – Vol. 2. – p. 23-33.</p> <p>7. Tiancong Ma, Haoxuan Chen, Yu-Pei Liao, et al. Differential Toxicity of Electronic Cigarette Aerosols Generated from Different Generations of Devices In Vitro and In Vivo / Environment & Health. – 2023. – Vol. 1. – p. 315-323.</p> <p>Додаткова література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Водень в альтернативній енергетиці та новітніх технологіях / за ред. В.В. Скорохода, Ю.М. Солоніна. – Київ: КІМ, 2015. – 294 с. 2. Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с. 3. Gluyas J., Swarbrick R. Petroleum Geoscience. Blackwell Publishing, 2004. – 389 p. 4. Heavy Metals in the Environment. Edited by B. Sarkar. New York: Marcel Dekker, 2002. – 725 p. 5. Hemond H.F., Fechner-Levy E.J. Chemical Fate and Transport in the Environment. ACADEMIC PRESS. – 433 p. 6. Langemur D. Aqueous Environmental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p. 7. Manahan S.E. Fundamentals of Environmental Chemistry. – Boca Raton: CRC Press LLC, 2001. – 993 p. 8. Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p. 9. Petroleum Geology. Baker Hughes, 1999. – 254 p. 10. Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p. 11. Sparks D.L. Environmental Soil Chemistry. Academic Press, 2003. – 352 p. 12. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p. <p>Додаються також інтернет-джерела. https://www.ptable.com/#%D0%92%D0%B8%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96 https://www.unenvironment.org/ https://ec.europa.eu/environment/action-programme/ https://www.unep.org/</p>
<p>Обсяг курсу</p>	<p>Загальна кількість годин - 135. З них: аудиторних годин - 64: лекцій - 32 лабораторних занять - 32 самостійна робота - 71</p>
<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>Після завершення цього курсу студент буде :</p> <p>знати хімічний склад, форми знаходження, закономірності поширення і міграції хімічних елементів у літосфері, гідросфері і атмосфері, природні і техногенні чинники їх забруднення та впливу на живі організми</p> <p>вміти порівнювати граничнодопустимі концентрації хімічних елементів у складі гірських порід, ґрунтів, мінералів, підземних і поверхневих вод, природних і техногенних газів, вибирати аналітичні методи їх дослідження, робити екологічні висновки та здійснювати заходи напрямлені на</p>

	зменшення забруднення і охорону довкілля.		
Ключові слова	Довкілля, геохімічна система, хімічна міграція, ландшафт, концентрація, забруднення, охорона природи		
Формат курсу	Очний		
Теми	Подано нижче у табличній формі СХЕМА КУРСУ		
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру		
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з дисциплін: загальна геологія, мінералогія, петрографія, геохімія, достатніх для сприйняття категоріального апарату геохімії довкілля, розуміння джерел забруднення довкілля _____		
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Головні навчальні методи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • словесні – лекції, бесіди, бесіди з елементами формування проблемних завдань • наочні – демонстрація, ілюстрація, мультимедійна презентація, спостереження • практичні – лабораторний метод <p>Техніки, які використовуються:</p> <ul style="list-style-type: none"> • навчальна дискусія • метод моделювання • метод кейсів 		
Необхідне обладнання	Комп'ютер, мультимедійний проектор, доступ до мережі інтернет, ноутбук.		
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Види робіт.		
	№ з/п	Критерії оцінювання знань студентів	Максимальна кількість балів
	1. Бали поточної успішності		
	1.1.	Доповіді студентів на лабораторних заняттях (теми вказані в схемі курсу)	
	Критерії оцінювання		2 бали
		студент в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів	2
		студент не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів	1
		студент не готовий до доповіді	0
	Максимальна кількість балів за 16 лабораторних занять		32 бали
	1.2. Поточні тестування (2 тестування)		
	Студент надає відповіді у вигляді електронного тестування на сторінці https://e-learning.lnu.edu.ua/course/view.php?id=851 , кожне з 18 питань оцінюється в 1 бал.		
	Критерії оцінювання		18 балів
	Кожна правильна відповідь	1	
	кожна неправильна відповідь	0	

Максимальна кількість балів за 2 тестування	36 балів
2. Самостійна робота студентів (розв'язок задач)	
Критерії оцінювання	7 бали
7 задач розв'язані повністю, правильно, зрозуміло оформлені	7
7 задач розв'язані правильно, але не повністю оформлені, або незрозуміло оформлені (наприклад, не надано одиниці вимірювання)	6
задачі не розв'язані, бо розв'язані неправильно	0
3. Підсумкове тестування (на сторінці https://e-learning.lnu.edu.ua/course/view.php?id=851)	
Критерії оцінювання	25 балів
студент надає відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі.	20-25
студент надає відповіді, в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Виявлено знання і розуміння основних положень навчальної дисципліни	15-20
у відповідях основні положення навчального матеріалу надаються без достатнього розуміння, на рівні заучування	10-15
надані відповіді, які засвідчують, що навчальний матеріал з дисципліни «Геохімія довкілля» не засвоєно, відсутнє чітке логічне формулювання основних положень	5-10
відповіді не надані	0
Поточний та підсумковий контроль	РАЗОМ – 100 балів

Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і лабораторні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному

	тестуванні, на лабораторних заняттях, самостійній роботі з розв'язку задач та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час лабораторного заняття; недопустимість пропусків та запізнень на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.
--	--

Схема курсу

<i>Тиж.</i>	<i>Тема, план, короткі тези</i>	<i>Форма діяльності (заняття)* *лекція, самостійна, дискусія, групова робота)</i>	<i>Література.*** Ресурси в інтернеті</i>	<i>К-сть годин</i>
1.	Предмет геохімії довкілля, зв'язок з природничими науками, методи дослідження, завдання	Лекція	Manahan S.E. Fundamentals of Environmental Chemistry. – Boca Raton: CRC Press LLC, 2001. – 993 p. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p. https://www.unenvironment.org/	2
1.	Предмет геохімії довкілля, зв'язок з природничими науками, методи дослідження, завдання	Лабораторні	Manahan S.E. Fundamentals of Environmental Chemistry. – Boca Raton: CRC Press LLC, 2001. – 993 p.	2
2.	Геохімія атмосфери	Лекція	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p.	2
2.	Геохімія атмосфери	Лабораторні	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p.	2
3.	Природне та антропогенне забруднення атмосфери	Лекція	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	2
3.	Природне та антропогенне забруднення атмосфери	Лабораторні	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	2
4.	Геохімія гідросфери	Лекція	Langemur D. Aqueous Enviromental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p.	2
4.	Геохімія гідросфери	Лабораторні	Langemur D. Aqueous Enviromental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p.	2
5.	Техногенні чинники забруднення гідросфери	Лекція	Langemur D. Aqueous Enviromental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	2
5.	Техногенні чинники забруднення гідросфери	Лабораторні	Langemur D. Aqueous Enviromental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p.	2
6.	Забруднення довкілля в	Лекція	Langemur D. Aqueous Enviromental	2

	результаті добування, збагачення і металургійної переробки корисних копалин		Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p. Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p. Sparks D.L. Environmental Soil Chemistry. Academic Press, 2003.–352p.	
6.	Забруднення довкілля в результаті добування, збагачення і металургійної переробки корисних копалин	Лабораторні	Langemur D. Aqueous Enviromental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p. Sparks D.L. Environmental Soil Chemistry. Academic Press, 2003. – 352 p.	2
7.	Геохімія екзогенних процесів. Гіпергенез гірських порід	Лекція	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
7.	Геохімія екзогенних процесів. Гіпергенез гірських порід	Лабораторні	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
8.	Гіпергенез сульфідних руд. Регіональні і локальні чинники вивітрювання сульфідів	Лекція	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
8.	Гіпергенез сульфідних руд. Регіональні і локальні чинники вивітрювання сульфідів	Лабораторні	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
9.	Фізичне і хімічне звітрювання, кори звітрювання	Лекція	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
9.	Фізичне і хімічне звітрювання, кори звітрювання	Лабораторні	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
10.	Сингез, діагенез і катагенез. Геохімічна характеристика галогенезу	Лекція	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
10.	Сингез, діагенез і катагенез. Геохімічна характеристика галогенезу	Лабораторні	Павлишин В.І., Матковський О.І., Довгий С.О. Генезис мінералів: Підручник. – К.: Київський університет, 2003. – 672 с.	2
11.	Геохімія біосфери	Лекція	Reeve R. Introduction to Envi–ronmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002.–311 p.	2
11.	Геохімія біосфери	Лабораторні	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	2
12.	Геохімічна роль мікроорганізмів	Лекція	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	2
12.	Геохімічна роль мікроорганізмів	Лабораторні	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	2
13.	Природні і техногенні чинники забруднення біосфери	Лекція	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	2
13.	Природні і техногенні чинники забруднення біосфери	Лабораторні	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	2

14.	Геохімія каустобіолітів	Лекція	Gluyas J., Swarbick R. Petroleum Geoscience. Blackwell Publishing, 2004. – 389 p. Petroleum Geology. Baker Hughes, 1999. – 254 p.	2
14.	Геохімія каустобіолітів	Лабораторні	Gluyas J., Swarbick R. Petroleum Geoscience. Blackwell Publishing, 2004. – 389 p. Petroleum Geology. Baker Hughes, 1999. – 254 p.	2
15.	Геохімія окремих елементів та їхній вплив на живі організми	Лекція	Heavy Metals in the Environment. Edited by B. Sarkar. New York: Marcel Dekker, 2002. – 725 p. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	2
15.	Геохімія окремих елементів та їхній вплив на живі організми	Лабораторні	Heavy Metals in the Environment. Edited by B. Sarkar. New York: Marcel Dekker, 2002. – 725 p. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	2
16.	Отруйні речовини в побуті	Лекція	Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	2
16.	Отруйні речовини в побуті	Лабораторні	Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	2

Теми усних доповідей на лабораторних заняттях

№ з/п	Назва теми, зміст завдання	Література	К-сть годин
<i>Теми для самостійного опрацювання</i>			
1.	Природні чинники забруднення довкілля. Супервулкани	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p.	5
2.	Програма UNEP по довкіллю	Програма ООН з навколишнього природного середовища // Словник-довідник з екології : навч.-метод. посіб. / уклад. О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. — Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2013. – С. 149. https://www.unep.org/	5
3.	Геохімія атмосфери	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p. Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	5
4.	Контамінанти, полютанти	Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p. Sparks D.L. Environmental Soil Chemistry. Academic Press, 2003. – 352 p..	5
5.	Геохімія гідросфери	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p.	5
6.	Геохімія біосфери	Langemur D. Aqueous Enviromental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p.	5
9	Геохімія екзогенних процесів. Гіпергенез гірських порід	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	5
10	Забруднення довкілля в результаті добування, збагачення і металургійної переробки корисних копалин	Langemur D. Aqueous Enviromental Geochemistry. New Jersey: Prentice Hall, 1997. - 602 p. Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p. Sparks D.L. Environmental Soil Chemistry. Academic Press, 2003. – 352 p.	5
11	Руйнування дамб, шламосховищ. Причини і наслідки катастроф	Newton D.E. Chemistry of the environment. Facts on file, 2007. - 228 p.	5

12	Горілі відвали вугільних родовищ. Причини самозаймання, приклади. Засоби запобігання	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons? LTD, 2002. – 311 p.	5
13	Кислі рудничні води. Причини утворення, наслідки формування. Методи боротьби	Reeve R. Introduction to Environmental Analysis. John Wiley & Sons, LTD, 2002. – 311 p.	5
15	Наслідки забруднення навколишнього середовища нафтовими продуктами. Приклади антропогенних катастроф	Gluyas J., Swarbick R. Petroleum Geoscience. Blackwell Publishing, 2004. – 389 p. Petroleum Geology. Baker Hughes, 1999. – 254 p.	5
16	Поняття токсини, токсичні речовини. Міри запобігання отруєнню	Heavy Metals in the Environment. Edited by B. Sarkar. New York: Marcel Dekker, 2002. – 725 p. Vallero D.A. Environmental Contaminants. Assessment and control. Elsevier, 2004. – 801 p.	6